

Na okraj jeho druhého, přepracovaného a doplněného vydání, které právě začíná vycházet v sešitech.

Pořádek, důstojnost a klid

Nic není tak vznešeného, nic nenaplňuje dokonaleji systém, nic nespočívá přesněji na svém místě, nic není tak rozděleno, ukováno a spjato jako slovíčka v lexikonech. Když si je přečtáte, znějí přísněji než učená litanie a člověk je z toho pořádku málem nešťasten.

Bezprstý, bezprůkazný, Bezprym, bezpředmětný! Slyšíte vůli vyčerpát látku až do dna? Je v tom bezohlednost, počtářství a dále veleba a dále strnulost dokonalého díla. Kdyby měl ustrašený čtenář dost času, snad by ta slova přirovnal k těm, která Hospodin rozhodil na počátku do tmy.

Napětí.

Zaklepeme-li prstem na hřbet slovníku, změní se velikolepé osamocení významové a přemnohé z těch slovíček se vztáhne k nějaké souvislosti. Nejčastěji nás vede od slova k slovu (či od slova k příběhu) paměť, zkušenost, zvyk sdružovat pojmy, vzlet, ironie, potřeba reagovati, sklon k literárním tvarům, účelnost, neúčelnost a rozmar. Je tedy jisto, že významy neleží ve svých slovníkových pelšcích v klidu, ale že směřují k slovesné akci, k soudům a k ději. Krátce: slova mívají epický potenciál a jedno více a druhé méně se jenjen třese zazníti ve svém příběhu.

Bouch, bouchač, bouchačka, Bouchal, bouchanice, bouchar, boucharon! Kdopak by přeslechl onomatopoický rozmar těch slůvek? Kdopak by k bouch nepřičinil pst! či bác (letí

do kouta)? Kdopak necítí, že slova bouchač a bouchačka jsou zárodečné látky anekdotické? Kdopak čta jméno Bouchal nezaletí s autorem k chrámu humorného světce a kdo se nenakazí smíchem, který se line ze slůvka bouchanice? Dále praví učený slovníkář bouchar, a to prý v jakési hantýrce znamená stodolu. Není tu (vedle vědy, o které neškolený člověk nemůže mluvit) vtip na vtipu? A netají se v podobné zevrubnosti cosi básnický krásného?

Pohyb.

Bylo řečeno, že ve slovníku je každý význam připíchnut (jako nějaký motýlek) na místo určené abecedním pořádkem a že jen vztahuje určitými směry svá tykadla? — To je snad omyl! Vždyť vidíme, jak skáče a jak se vesele přenáší! — Na stránce 1468 praví profesor Fr. Trávníček toto:

Špičák, -u, m. = něco špičatého (tedy nástroj, hora atd.), zub; špičák, -a, m. = srnec, jelen s parohy bez výsad; špičáček atd.

špičatý (-tě, -tost) = vyběhající do špice, přeneseno š. člověk = dávající „špičky“, -té slovo — „špička“, štipka atd. atd.

To vše dokládá, že význam je mnohdy jméno spojující podobnosti různého obsahu. Je proměnlivé jako Próteus báje, je přesné v kontextu, nepřesné v izolaci, je živé, odráží a současně přitahuje to, co směřuje proti jeho smyslu (špička, ne pata), rozezvučí všechny kmenové příbuznosti, navodí rým či řadu synonym a zhusta krouží v závratných metaforách.

Noemova archa.

I zdá se mi, že Vášův-Trávníčkův slovník nelze přirovnat k ničemu jinému než k Noemově arše, která věznila všechno tvorstvo, aby uchovala život. S tou archou je pak plavba bezpečná a utěšená.